

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

Факультет (інститут) Психології та соціології

Кафедра загальної і соціальної психології та соціології

ЕТНОСОЦІОЛОГІЯ

СИЛАБУС

вибіркової навчальної дисципліни

Підготовки Бакалавра

спеціальності 054 Соціологія

освітньо-професійної програми

«Соціальний аналіз, консалтинг, управління»

Силабус навчальної дисципліни
для денної та заочної форми навчання

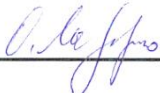
Луцьк –2020

Силабус навчальної дисципліни «Етносоціологія» підготовки бакалавра, галузі знань 05 Соціально-поведінкові науки, спеціальності 054 Соціологія, за освітньою програмою «Соціальний аналіз, консалтинг, управління».

Розробник: Ємельянова Юлія Павлівна, професор кафедри загальної і соціальної психології та соціології, доктор філософських наук, доцент.

Силабус навчальної дисципліни затверджено на засіданні кафедри загальної і соціальної психології та соціології

Протокол №1 від 15 вересня 2020р.

Завідувач кафедри: Лазорко О.В.

© Ємельянова Ю.П., 2020 р.

I. Опис навчальної дисципліни

Таблиця 1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Денна та заочна форма навчання	05 Соціально-поведінкові науки	вибіркова
Кількість годин/кредитів 150/5	054 Соціологія	Рік навчання <u>3</u>
ІНДЗ: немає	Соціальний аналіз, консалтинг, управління бакалавр	Семестр <u>5-ий</u>
		Лекції <u>26</u> год.
		Практичні (семінарські) <u>28</u> год.
		Самостійна робота <u>88</u> год.
		Консультації <u>8</u> год.
		Форма контролю: залік
Мова навчання українська		

II. Інформація про викладача

ППП Ємельянова Юлія Павлівна

Науковий ступінь доктор філософських наук

Вчене звання доцент

Посада професор кафедри загальної і соціальної психології та соціології

Контактна інформація: мобільний телефон +380506209303;

електронна адреса emelianovasev@gmail.com

Дні занять <http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi?n=700>

Консультації з навчальної дисципліни проводяться протягом семестру щоп'ятниці з 15.00 до 16.00 в кабінеті № 111. В разі додаткової потреби здобувача в консультації час погоджується з викладачем.

III. Опис дисципліни

1. Анотація курсу

Значну суспільну увагу та зацікавленість науковців викликають процеси, які почалися в сер. ХХ ст. та продовжуються зараз, – пов'язані із посиленням ролі етнічних спільнот у соціальному житті. Ці процеси

були обумовлені як зовнішніми, так і внутрішніми чинниками існування етнічних спільнот, але вони набули дуже небезпечних форм. Внутрішні зміни буття етносів супроводжуються загостренням міжетнічних суперечностей, непорозуміннями між етнічними спільнотами та владою певних країн, що стає, у свою чергу, джерелом напруженості у міжнародних відносинах. Збільшується кількість кровопролитних конфліктів і воєн, пов'язаних із етнічними питаннями.

Розв'язування етнічної проблематики вже не може бути справою лише етнологічної науки, від якої людство очікує відповіді на низку гостро актуальних питань. Етнічні проблеми – досить несподівані для теоретиків – повстали у такій гостроті та не очікуваних формах, а, головне, у таких великих масштабах, що вимагають задля свого розв'язання сукупних теоретичних зусиль представників багатьох наук, у тому числі, соціології.

Сучасна соціологія має теоретичні та методологічні інструменти для оцінки макросоціальних процесів, здатна аналізувати тенденції розгортання багатьох соціальних проблем загальнопланетарного масштабу. Саме такими виявляються етнічні та міжетнічні проблеми, які спроможні трансформувати світове соціальне середовище у цілому. Саме у часи поширення етносоціальної проблематики з'являється нова соціологічна дисципліна – етнічна соціологія, яка стає ще однією теорією середнього рівня.

Пререквізити

Вивчення матеріалів курсу базується на змісті навчальних курсів з Історії та культури України, філософії, загальної соціологічної теорії і історії соціології, а також курсів Психологія особистості та Інвайронментальна соціологія.

2. Мета і завдання навчальної дисципліни

Мета навчального курсу «Етносоціологія» – формування у студентів теоретичного уявлення про етносоціальні процеси як окремий та надзвичайно важливий вимір соціального буття людини. Фахівець-соціолог повинен розуміти та аналізувати складну взаємозалежність різних аспектів буття сучасного людства. Невід'ємною частиною підготовки фахівців соціально-гуманітарного напрямку, у тому числі у галузі соціології, є формування вміння виокремлювати етносоціальну проблематику у суспільному процесі. Виходячи із цього, провідним завданням курсу «Етносоціологія» стає ознайомлення студентів з загальноприйнятими та дискусійними питаннями теорії й практики існування та со-існування етнокультурних спільнот в контексті функціонуванні поліетнічних суспільств; формування у студента проблемного підходу під час аналізу етносоціальних протиріч. Проблемний підхід також забезпечується

оволодінням основними поняттями, категоріями та термінами, що використовуються в науці про етнічні спільноти.

Для цього необхідно:

- з'ясування місця етнічної проблематики та науки «Етносоціологія» у системі наукового знання;
- формування підґрунтя до розуміння специфіки етносоціальних питань в Україні;
- спрямування уваги студентів на феномен етносоціальної структури населення України як на фундаментальний чинник сталого функціонування її соціальної системи в епоху глобалізації і зростаючої міграції;
- формування сучасного соціологічного підходу до практичного вирішення проблемних питань, що виникають з факту «співіснування» різних етнокультурних спільнот на спільних державних територіях.

знати :

- сутність зміни теоретичних уявлень про етнічний вимір соціальних процесів у сучасній соціології;
- основні закономірності існування етнічних спільнот як фундаментальних соціальних груп та методологію їх дослідження;
- сучасні концепції етносу у контексті феномену «етнічного ренесансу» ХХ століття;
- особливості форми реалізації суб'єктності етносів у сучасному соціальному просторі;
- головні проблеми формування міжетнічного діалогу в поліетнічній країні;
- теоретичні засади проблематики етносоціального структурування населення;
- сутність ідеї етнічної рівності у контексті закономірностей функціонування поліетнічного суспільства.

вміти :

- виокремлювати етнічну специфіку у масиві соціальних процесів, інститутів і явищ;
- аналізувати сучасні етносоціальні процеси в Україні та європейському регіоні;
- застосовувати теоретичні знання з етносоціології в ситуації загострення соціальних протиріч у багатоетнічному середовищу;
- розробляти теоретичні моделі організації моніторингу стану окремої етнічної спільноти з метою дослідження рівня реалізації її суб'єктності у соціально-економічному, соціально-політичному та інших процесах певного суспільства, країни;
- аналізувати та класифікувати етносоціальні ініціативи влади з точки зору їх безпеки/небезпеки для збереження етнокультурного різноманіття та цілісності регіону/країни.

3. Результати навчання (Компетентності)

Формування компетентності студентів в галузі Етносоціології.

Основним результатом навчання є знання та розуміння предметної області Етносоціології, ознайомлення з методологічними та методичними підставами соціологічних досліджень у площині етно-соціальної проблематики. Під час практичних занять студенти мають змогу отримати навички застосування якісних соціологічних методів до дослідження проблем із етнічної соціології.

Загальні компетентності:

ЗК1. Здатність до абстрактного та конкретного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК2. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК6. Навички міжособистісної взаємодії, зокрема співпраця з метою досягнення професійного результату.

ЗК10. Усвідомлення проблематики рівних можливостей у суспільстві, зокрема її гендерних, расових, територіально-поселенських і вікових аспектів.

ЗК11. Усвідомлення культурного розмаїття суспільств і викликів взаємодії у міжкультурному контексті.

Фахові компетентності:

ФК1. Здатність застосовувати соціологічні поняття, концепції та теорії для інтерпретації етно-соціальних явищ і процесів;

ФК2. Здатність виявляти закономірності взаємозв'язку і взаємодії індивідів-етнофорів, етно-соціальних груп (етнокультурних спільнот) та суспільства.

ФК3. Усвідомлення соціальної обумовленості особистості та життєвого шляху особи, а також ролі особи в життєдіяльності соціальних організацій, спільнот і суспільств.

ФК12. Здатність виявляти соціокультурні особливості, соціальні відмінності та нерівності, причини їх виникнення та наслідки щодо суспільного життя.

ФК13. Здатність забезпечити соціальну діагностику і експертизу актуальних суспільно-політичних, економічних і культурних подій, процесів та явищ.

ФК15. Вміння використовувати новітні методи збору, обробки та аналізу соціологічної інформації у дослідженні соціальної реальності.

4. Структура навчальної дисципліни

Структура навчальної дисципліни представлена у вигляді таблиці.

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ ичні	Сам. роб.	Конс.	Форма контролю/ Бали
-------------------------------	--------	------	---------------	-----------	-------	-------------------------

Змістовий модуль 1.						
Теорія та практика етносоціального простору						
Тема 1. Етносоціологія як наука та навчальна дисципліна, її зв'язок із іншими науками про етноси.	8,5	2	2	4	0,5	Т/5
Тема 2. Ч. I. Формування етносоціального знання в Західній Європі та Російській імперії. Тема 2. Ч. II. Українська етнологічна думка у складі російської імперської етнології і соціології. Розвиток етносоціальних знань за часів незалежності України.	17	2	4	10	1	ДС/10
Тема 3. Основні етнологічні концепції та теорії та їх сучасна соціологічна інтерпретація.	14,5	2	2	10	0,5	ІРС/5
Тема 4. Етногенез як міждисциплінарна проблема. Проблеми українського етносоціокультурогенезу.	13	2	2	8	1	ІНДЗ/5
Тема 5. Етнос як соціальна та культурна організація. Етнічна мозаїчність людства та критерії класифікації етнічних спільнот.	19	4	4	10	1	РМГ/5
Разом за модулем 1	72	12	14	42	4	30
Змістовий модуль 2.						
Наукові досягнення та практика розв'язання проблем з екологічної безпеки						
Тема 6. Феномен «Етнічного Ренесансу» та його теоретичний аналіз.	9,5	2	2	10	0,5	РК/5
Тема 7. Етнос як суб'єкт сучасного соціального простору.	8,5	4	2	8	1	РК/5
Тема 8. Етносоціальні процеси у світі та Україні.	6,5	2	2	8	1	РМГ/5
Тема 9. Етносоціальна структура населення.	6,5	2	2	8	0,5	РМГ/5
Тема 10. Етнополітичні стратегії. Етнос як народ. Етнос і нація.	10,5	2	2	6	0,5	Т/5
Тема 11. Ефективне управління етносоціальними процесами.	10,5	2	4	6	0,5	ІРС/5
Разом за модулем 2	78	14	14	46	4	30
Види підсумкових робіт						Бал
Модульна контрольна робота (МКР1+МКР2)						30+30=60
Всього годин/ Балів	150	26	28	88	8	100

Форма контролю*: ДС – дискусія, ДБ – дебати, Т – тести, ТР – тренінг, РЗ/К – розв’язування задач/кейсів, ІНДЗ/ІРС – індивідуальне завдання/індивідуальна робота студента, РМГ – робота в малих групах, МКР/КР – модульна контрольна робота/ контрольна робота, Р – реферат, а також аналітична записка, аналітичне есе, аналіз твору тощо.

5. Завдання для самостійного опрацювання

- 1) Підходи до визначення поняття «етнос» в різних наукових традиціях і школах.
- 2) Закономірності повстання і відтворення етнічної (соціо-культурної) реальності.
- 3) Етнос і суспільство: наукова міждисциплінарна проблема визначення понять.
- 4) Сучасна наука щодо поліетнічності країн світу (України).
- 5) Етногенез як наукова міждисциплінарна проблема.
- 6) Етнос як система. Структура етносу. Субетноси українського етносу.
- 7) Антропологічні типи в українському етносі (у працях українських дослідників).
- 8) Головні тези вчення Льва Гумільова про етногенез та етносферу: причини популярності його теорії.
- 9) Наукова проблема визначення ролі етносу в процесі повстання людської реальності: примордіалізм і конструктивізм.
- 10) Етноси та їх діаспори. Українські діаспори у світі. Соціологічні дослідження діаспори.
- 11) Етнокультурні та етносоціальні процеси під час глобалізації світу.
- 12) Протиріччя етно-соціальної структури населення сучасної України.
- 13) Становлення української етносоціології, визначні постаті, наукові досягнення.
- 14) Зміст понять «етнос», «народ», «нація»: наукова проблема їх виміру.
- 15) Критерії процесу історичного «змагання» між етнічними спільнотами (народами).
- 16) Міжетнічні конфлікти з точки зору етносоціології: їх форми і наслідки.
- 17) Росіяни в Україні: соціальний статус, процес інтеграції в українську націю.
- 18) Кримські татари: етнічний і соціальний статус в Україні, процес інтеграції в українську націю.

IV. Політика оцінювання

Політика викладача щодо студента. Вимоги викладача:

- обов’язкове відвідування навчальних занять;
 - активність студента під час практичних занять;
 - своєчасне виконання завдань самостійної роботи;
 - виконання модульних контрольних завдань;
 - відпрацювання занять, що були пропущені або не підготовлені (незадовільні оцінки) на консультаціях;
- Неприпустимо:
- не з’являтися на заняття без поважних причин;
 - запізнюватися на заняття;

- користуватися мобільним телефоном, планшетом чи іншими мобільними пристроями під час заняття (за винятком дозволу викладача при необхідності виконання певних завдань, передбачених навчальною дисципліною);
- порушувати дисципліну;
- списувати або використовувати результати роботи іншої людини без посилання на джерела, звідки вони були взяті.

Поточний контроль проводиться на кожному практичному занятті. Він передбачає оцінювання теоретичної підготовки здобувачів вищої освіти із зазначеної теми (у тому числі, самостійно опрацьованого матеріалу) під час роботи на практичних заняттях та набутих навичок під час виконання завдань практичних робіт.

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на практичному занятті (оцінюється в діапазоні від 0 до 5 балів): 5 балів – завдання виконане в повному обсязі, відповідь вірна, наведено аргументацію, використовуються професійні терміни. 3 бали – завдання виконане, але обґрунтування відповіді недостатнє, у звіті допущені незначні помилки. 1 бал – завдання виконане частково, допущені значні помилки. 0 балів – завдання не виконане. Викладачем оцінюється повнота розкриття питання, цілісність, системність, логічна послідовність, вміння формулювати висновки, акуратність оформлення письмової роботи, самостійність виконання.

Модульна контрольна робота є складовою поточного контролю і здійснюється через проведення аудиторної письмової роботи під час проведення останнього практичного заняття в межах окремого залікового модуля. Кожен варіант модульної контрольної роботи складається з кількох (двох-трьох) питань. Відповіді на поставленні питання мають бути теоретичними, але з наведенням прикладів, оцінкою соціально-екологічних фактів, явищ, з демонстрацією особистої позиції що до них.

Критерії оцінювання знань здобувачів при виконанні контрольних робіт (оцінюється в діапазоні від 0 до 30 балів): 30-20 балів – вільне володіння обсягом матеріалу, вільне висловлювання власні думки, повне і якісне розкриття сутності питання, презентація особистої позиції щодо проблеми, вмиле використання знання матеріалів інших курсів. 12-19 балів – вільне висловлювання власної думки, але недостатнє обґрунтування відповіді, допущені незначні помилки; 5-11 балів – не повністю з допущенням помилок розкриття всіх питань; 1-4 бали – розкриття лише одного питання; 0 балів – відповідь відсутня.

За об'єктивних причин (хвороба, працевлаштування, міжнародне стажування) навчання може відбуватись в он-лайн формі за погодженням із керівником курсу.

Політика щодо академічної доброчесності

Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає:

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання;

- посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; дотримання принципів та положень Кодексу професійної етики соціолога Соціологічної асоціації України (САУ) <https://sociology.od.ua/kodeks-profesijnoi-etiki-sociologa/>.
- Надання достовірної інформації про результати власної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

За порушення академічної доброчесності (плагіат, фальсифікація, списування, обман тощо) здобувачі освіти можуть бути притягнені до академічної відповідальності: повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо); повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми; відрахування з Університету.

Усі письмові роботи перевіряються на наявність плагіату і допускаються до захисту із коректними текстовими запозиченнями не більше 25%. Списування під час контрольних робіт та екзаменів заборонені (в т.ч. із використанням мобільних пристроїв). Мобільні пристрої дозволяється використовувати лише під час он-лайн тестування (наприклад, програма Kahoot).

Політика щодо дедлайнів та перескладання

Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (75% від можливої максимальної кількості балів за вид діяльності балів). Перескладання модулів відбувається за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).

V. Підсумковий контроль

На залік виносяться основні питання, що потребують творчої відповіді та уміння синтезувати отриманні знання і застосовувати їх під час розв'язання практичних задач.

Форма проведення підсумкового контролю – залік.

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Об'єкт і предмет етносоціології.
2. Співвідношення наук етнології, соціології та етносоціології.
3. Джерела і методи дослідження етнокультурних спільнот і груп.
4. Основні досягнення описативного періоду розвитку знання про етноси.
5. Поняття «етнос», проблеми визначення його змісту.
6. Структура етносу як наукова проблема.
7. Етнос як специфічна культурна група у сучасному суспільстві.
8. Взаємозв'язок людської психіки та культури.
9. Психічні процеси як джерело створення людиною інтерсуб'єктивного локального середовища.
10. Поняття ментальності в сучасній етнології.
11. Особливості психічного складу етнофорів. Поняття гомології.
12. Українська ментальність та чинники її формування.

13. Європейська колонізація: причини та наслідки із точки зору етносоціології.
14. Етнос і діаспори.
15. Предмет і методи етносоціології.
16. Задачі, функції етносоціології.
17. Основні поняття етносоціології.
18. Расово-біологічні трактування етносу і нації.
19. Конструктивізм і інструменталізм як новітні ідеї в етносоціології.
20. Поняття етносу, нації, класу: коректність використання в етносоціології.
21. Етнічна стратифікація, її соціально-структурні і психологічні фактори.
22. Поняття етнічної і національної меншості.
23. Сутність і форми соціокультурної адаптації етнічних груп у іноетнічному середовищу.
24. Основні стратегії етносів у міжетнічних комунікаціях.
25. Етнічна ідентичність і ментальність як наукова проблема.
26. Етноцентризм: фобія чи закономірність поведінки людини «етнічної».
27. Гомологія структури етносу як основа його гуманістичного потенціалу.
28. Теорія та практика міжетнічної толерантності.
29. Фактори міжетнічної ворожнечі. Історичні «змагання» етносів.
30. Структурно-функціональний підхід у трактуванні причин міжетнічних конфліктів.
31. «Політизована етнічність» (Дж.Ротшильд): зміст терміну, його застосування.
32. Цивілізаційна концепція конфліктів між народами (С.Хантингтон).
33. Релігійно-конфесіональний фактор у етнічних конфліктах.
34. Концепція «внутрішнього колоніалізму» та сучасна практика міжетнічних взаємодій.
35. Концепція «конфлікту цінностей» та сучасна практика у поліетнічних країнах.
36. Концепція мультикультуралізму у практиці європейських країн.
37. Геополітичні фактори етносоціальних проблем.
38. Джерела і типологія етносепаратизму.
39. Соціальна політика і етносоціальні проблеми у сучасних суспільствах.
40. Етносоціологія щодо перспективи існування етносу в сучасних суспільних процесах.

VI. Шкала оцінювання

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка
90 – 100	Відмінно
82 – 89	Дуже добре
75 - 81	Добре
67 -74	Задовільно
60 - 66	Достатньо
1 – 59	Незадовільно

VII. Рекомендована література та інтернет-ресурси

Обов'язкова література:

1. Бистрицький Є. Кордони проходять всередині нас [Електронний ресурс]/ Є. Бистрицький – Режим доступу :<http://bystrytsky.org/svoboda10.htm>.
2. Дугин А.Г. Етносоціологія. — М.: Академічний Проект, — (Gaudeamus).2011. — 620 с. С. 1 – 100.
3. Євтух В.В. Етносоціологія. Етнічна динаміка українського суспільства. - К., Знання, 2007.

4. Здравомыслов А.Г. Межнациональные конфликты в постсоветском пространстве. М., 1997.
5. Нельга О. В. Теория этносу: курс лекций [Текст] / О. В. Нельга. – К.: Тандем, 1997. – 368 с.
6. Перепелкин Л.З, Соколовский СВ. Этносоциология. Новосибирск, 1995.
7. Півтора Г.П. Походження українців, росіян, білорусів та їх мов. – К.: ВЦ Академія, 2001.
8. Савчук Б., Українська етнологія: Навч. посібник. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2004. – 560с.
9. Серета В.В. Етносоціологія: Навчальний посібник. – Львів, 2007. 160 с.
10. Сикевич З.В. Социология и психология национальных отношений: Учеб. пос.. – СПб.: Изд-во Михайлова В.А., 1999.
11. Степико М. Буття етносу: витоки, сучасність, перспективи (філософсько-методологічний аналіз) [Текст] / М. Степико. – К. : Товариство «Знання», 1998.
12. Тощенко Ж.Т., Чаптыкова Т.П. Диаспора как объект социологического исследования // Социологические исследования. – 1996.– №8.

Додаткова:

1. Грушевський М. Історія України-Руси [Текст] / М. Грушевський. – К., 1991.
2. Гумилев Л.Н. Этногенез и биосфера Земли [Текст] / Л. Гумилев–Л., 1989.
3. Дністрянський М.С. Кордони України [Текст] / М. Дністрянський. – Львів, 1992.
4. Емельянова Ю.П. Этнос в социокультурной реальности. [монография] / Ю.П. Емельянова. – Севастополь: Изд-во СевНТУ, 2012. – 456 с.
5. Етносоціологія [Текст] : навч. посібник / В. Л. Арбеніна ; Харківський національний ун-т ім. В.Н.Каразіна. – Вид. 2-ге, доповн. і перероб. – Х. : ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2007. – 315 с.
6. Євтух В.Б. Етносоціологія. Довідник [Текст] / В. Євтух. – Нац.пед.ун-т ім. М.П. Драгоманова, ін-т етнічних, регіональних та діаспорознавчих студій, Центр етноглобалістики. – К. Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2011, – 205 с.
7. Татунц С.А. Этносоциология: Учеб. пособие. М., 1999.
8. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций. – М.: ООО «Издательство АСТ», 2003. – 603 с.
9. Черниш Н. Й. Соціологія: Курс лекцій [Текст] / Н.Й. Черниш. – Львів: Вид-во Львівської Богословської Академії. – 1998. - 362 с.

Інтернет-ресурси:

1. Відділ соціальної антропології Інституту народознавства НАН України [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://social-anthropology.org.ua/>.
2. Журнал социологии и социальной антропологии [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.jourssa.ru/>.
3. Фундація «Відкрите суспільство»: <https://osf.org.ua/>.
4. Офіційний сайт журналу «Український соціум»: <https://ukr-socium.org.ua/uk/>.
5. Офіційна сторінка журналу «Соціологічні студії»: <https://sociostudios.vnu.edu.ua/index.php/socio/Home>.

6. Офіціальна сторінка журналу «Соціологія: теорія, методи, маркетинг»: <https://i-soc.com.ua/ua/edition/journal/>.